

Kirjoja

Nina Nygren

Posthumanismista suomeksi

Leea Rojola & Karoliina Lummaa (toim.):

Posthumanismi. Eetos, Turku, 2014. (337 s.)

Leea Rojolan ja Karoliina Lummaan toimittama ja Eetoksen julkaisema Posthumanismi-kirja on tervetullut ja tarpeellinen suomenkielinen lisä posthumanismikirjallisuuteen joka on viime vuosina kasvanut räjähdysmäisesti. Alan sanastoa ja tutkimusta on syytä tuoda esiin myös suomen kielellä.

Posthumanistista näkökulmaa käytetään tutkimuksen lisäksi kirjallisuudessa ja muussa taiteessa kasvavassa määrin. Satuinkin lukemaan kirjan loppuun juuri kun olin matkalla katsomaan Kansallisteatterin Leea ja Klaus Klemolan näytelmää ”Maaseudun tulevaisuus” maaliskuussa 2015. Teatteriseuralaiseni olivat selvästi hämmentyneempiä näytelmästä, kun itse pystyin ymmärtämään sitä posthumanistisesta viitekehystä: näytelmässä eläimet vaativat itse oikeuksiaan, mutta elävät myös ihmisten kumppaneina maailmassa, jossa ihmisten yhteiskuntajärjestys on romahtanut. Eläimiä ei esitetä pelkästään ihmisen (irvi- tai pila)kuvina (ks. Jukka Sihvosen luku kirjassa) vaan eläiminä, joilla on omanlaiset, ihmisen näkökulmasta oudotkin tarpeet ja oikut joita havainnollistetaan oivaltavasti meille ihmiseläimille joskus erilaisina, joskus samaistettavina tapahtumina ja tilanteina. Eläimistä tulee omaehtoisia subjekteja. Yhteiselo ei ole sen puoleen idyllistä kuin vastakkainasettelukaan, vaan maailmaa asutetaan yhdessä.

Posthumanismi on artikkelikokoelma, joka sisältää kirjoittajien henkilökohtaisesti valitsemia näkökulmia aiheeseen. Kirjan kirjoittajat voidaan sijoittaa humanistisiin tieteisiin – kirjoittajissa on edustettuina elokuva- ja sukupuolentutkimus ja kirjallisuuden, esitystaitteen, kulttuurihistorian ja taiteellinen tutkimus. Kirja on jaettu neljään osioon – I Ihminen, II Ajattelu, III Maailma ja IV Manifesti.

Toimittajien mukaan sekä henkilökohtaisuus että epäily kuuluvat posthumanismiin – harvat posthumanisteiksi nähdyt tutkijat ja teoreetikot tunnustavat olevansa sellaisia. Alun johdanto sitoo

artikkelit kuitenkin mainiosti yhteen. Posthumanismi määritellään kirjassa nähdäkseni kahdesta ristiriitaisesta suunnasta. Transhumanismi näkee ihmisen kyborgina, jonka kehitys kohoaa kohti ihmisyyden jälkeistä elämää. Toisaalta posthumanismissa voidaan hylätä ihmisyyden aivan toisella tapaa – ekokriittisestä, uusmaterialistisesta tai antihumanistisesta näkökulmasta (”non-human turn”, ks. Grusin 2015) meidät nimenomaan juurrutetaan muihin eläviin ja elottomiin kumppaneihin – myös takautuvasti. Kuten maantieteilijä Sarah Whatmore kirjoittaa (2013) – ”we have never been human”, ja käyttää posthumanismin käsitteen sijaan mieluummin käsitettä more-than-human. Nämä kaksi posthumanistista näkökulmaa, transhumanistinen ja ”more-than-human”, ovat ristiriidassa viimeistään siinä vaiheessa, jos niiden perusteella yrittää vetää ympäristöpoliittisia johtopäätöksiä siitä mitä ”ihmiskunnan” tulisi maapallolla tehdä: jatkaa teknologista voittokulkuaan kohti postinhimillisiä sfäärejä vai pyrkiä elämään yhdessä muiden ei-inhimillisten toimijoiden, kuten muiden elävien olentojen tai ilmaston kanssa? Tämä ristiriita ei kuitenkaan ole ongelma, vaan kirjan vahvuus.

Artikkeleissa avataan posthumanismiin mainiosti erilaisia, hyvin rajattuja ja toisiaan täydentäviä näkökulmia sikiöistä (Riikka Homanen) kaulokirjallisen teoksen täytettyihin lintuihin (Lea Rojola), lajien välisistä esityksistä (Tuija Kokkonen) fossiiliseen subjektuihin (Antti Salminen) ja spekulatiiviseen realismiin (Asko Nivala). Pääallekkäisyyttä ei juuri ole ja artikkelit kipiöivät sopivasti keskenään. Osassa artikkeleista eläimen ja ihmisen välisen rajanvetoon ja sen ylittämisen mahdottomuuteen ja toisten outouteen kiinnitetään niin paljon huomiota, että paradoksaalisesti eläinten omanlainen, erityinen elämyksellinen maailma jää piiloon. Näin käy esimerkiksi Jouni Teittisen sinänsä mainiossa myötätuntoa käsittelevässä artikkelissa siitä huoli-

matta että siinä nimenomaan käsitellään tätä kaikkien eläinten yhteen ryhmittelyn ongelmallisuutta – mutta vain teoreettisesti. Tällöin ”eläin” usein kaventuu implisiittisesti, ilmeisen vahingossa tarkoittamaan pääosin eniten itsemme kaltaisia eläimiä, tasalämpöisiä, suhteellisen älykkäitä ja sosiaalisia nisäkkäitä. Aivan toisenlaisten, ihmiselämästä suuresti eroavien eläinten ja eliöiden elämämpiiri (Umwelt (Von Uexküll *et al.* 2010)) jää piiloon ja toiseutetuksi. Sen sijaan kun toiseutta käsitellään yksityiskohtaisemmin kuten esimerkiksi Tuija Kokkosen lajien välistä esitystaidetta käsittelevässä artikkelissa, päästään mielestäni paremmin irti ihmiskeskeisestä maailmankatsomuksesta – vaikka

emmehän me siitä koskaan kokonaan irti pääse.

Kaiken kaikkiaan kirja on oikein mainio sukelus posthumanismiin ja sen erilaisiin, ristiriitaisiinkin haaroihin.

Lähteet

- Grusin, Richard (toim.) (2015). *The Non-Human Turn*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Von Uexküll, J., von Uexküll, M., & O’Neil, J. D. (2010). *A foray into the worlds of animals and humans: With a theory of meaning*. U of Minnesota Press.
- Whatmore, Sarah J. (2013). Earthly Powers and Affective Environments: An Ontological Politics of Flood Risk. *Theory, Culture & Society* 30:7-8, 33-50.

Petteri Muukkonen

Kestävän kehityksen opettajankoulutus on avain globaaliin kansalaisuuteen

Stratton, Susan K., Hagevik, Rita, Feldman, Allan & Bloom, Mark (toim.):

Educating science teachers for sustainability. Springer International Publishing, Cham, Sveitsi, 2015. (478 s.)

Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys nostavat päättään kouluopetuksessa hitaasti mutta varmasti. Kohta on kulunut liki 30 vuotta, kun kestävää kehitystä käsiteltiin ensimmäisen kerran YK:n Bruntlandin komissiossa vuonna 1987. Tuolta on kuljettu pitkä matka, ja matka jatkuu edelleen. Tämän päivän nuorista oppilaista tulee kasvattaa tulevaisuuden globaaleja kansalaisia ja osallistujia, joiden vastuulle annamme perinnöksi maapallomme. Tämän takia kouluopetuksessa tulee opettaa myös kestävää kehitystä ja ympäristötietoutta. Luonnontieteen opettajilla on tässä keskeinen rooli. Siksi opettajankoulutuksessa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että tulevat opettajat saavat eväitä opettaa kestävää kehitystä päästyään työelämään ja opettajiksi kouluihin.

Kuinka tulevat luonnontieteiden opettajat saadaan omaksuma kestävä kehityksen teemoja ja ajatuksia, joiden avulla he saavat opetettua tätä tietämystä ja ajattelutapaa omille oppilailleen? Tähän pyrkii antamaan vastauksia Strattonin, Hagevikin, Feldmanin ja Bloomin (2015) toimittama kokoelmateos. Kirjan artikkelien kirjoittajat ovat havahduneet tajuamaan, että eri kouluissa, eri yhteisöissä ja jopa eri maissa on erilainen ilmapiiri ja erilaiset mahdollisuudet toteuttaa kestävä kehityksen opetusta kouluissa. Asiaa ei helpota se, että kestävä kehitys on moniulotteinen teema. Kestävän kehi-

tyksen ulottuvuuksiin kuuluvat muun muassa poliittinen, yhteisöllinen ja taloudellinen ulottuvuus, kuten myös rakennetun ympäristön haasteet ja sosiokulttuuriset arvot ja uskomukset. Pitääkö tulevien luonnontieteen opettajien todellakin hallita tämä lonkeroitaa eri puolille kurottava kokonaisuus ollakseen hyvä kestävä kehityksen opettaja?

Stratton ym. (2015) ovat jakaneet kokoelmateoksensa artikkelit viiteen osioon, jotka käsittelevät 1) kestävä kehityksen opettamisen teoriataustaa, 2) luonnontieteen opettajien valmentamista opettamaan kestävä kehitystä, 3) kestävä kehityksen opettamista koulun ulkopuolisissa puitteissa sekä 4) kestävä kehityksen opettamisen kansainvälisiä esimerkkejä. Kirjan viides osio on yhteenvedo kirjan esiiin tuomista asioista. Yhteensä kokoelmateoksessa on 23 artikkelia. Keskeisiä teemoja ja tuloksia ovat muun muassa se, että kestävä kehityksen opettaminen on globaaliuuteen ja globaaliin kansalaisuuteen kasvattamista, sillä kiistatonta on, että kestävä kehitys on globaali asia. Toinen tärkeä tulos on se, että kaikki tahot (tulevat opettajat, nykyiset opettajat ja opettajankouluttajat) tarvitsevat ammatillista koulutusta kehittyäkseen kestävä kehityksen opettamisen saralla. Kolmas merkittävä tulos kirjassa on se, että kestävä kehityksen opetus on luonteeltaan yksilön sisintä kehittävää ja vapauttavaa – se pyrkii vapauttamaan yksilön sen